

Põhjalik raamat vanast heast rootsi ajast

Pika uurimistöö viljana ja eeskätt Rootsi arhiivimaterjalide põhjal on valminud põhjalik ajalooramat Kalle Krooni sulest: “Kolme lövi ja greifi all Põhjasõjas: Eestlased ja lätlased Rootsi armees, nähtuna sotsiaalmajanduslike muutuste taustal 17. sajandi lõpul – 18. sajandi alguses”. Vt lk 8.

RAAMAT

EESTI KIRJASTUSTE LIIDU AJALEHT

Nr 8 (20) 21. september 2007

sisu

Berliin, Alexanderplatz

Üks 20. sajandi saksa kirjanduse kuulsamaid teoseid, Alfred Döblini “Berliin, Alexanderplatz” on lõpuks, ligi kaheksaküm-

mend aastat pärast originaali, ilmunud ka eesti keeles. Teost on nimetatud ka saksa vasteks James Joyce'i “Ulyssesele”, sest mõlemas on peategelasteks linn ja üks mees, rohked keelemängud ja elu pahupoole kirjeldused. Vt lk 5.

Mängivast poisist meheks

“Kasvamine poisina” on Soome lastepsühhiaatri Jari Sinkkoneni teine eesti keelde tõlgitud raamat, milles autor käsitleb poisiks kasvamist ja poisina olemist. Ta läheb otsima mõistmist ja tundlikkust, mille kadumise tulemusel koheldakse last manipuleerivalt, tema omapära ja autonoomiat austamata. Vt lk 3.

Raamat truust sõbrast

Raamatus “Kui võtad koera. Algaja koeraomaniku käsiraamat” ei kirjeldata üksnes seda, kuidas hoolitseda kutsika eest või kuidas temaga reisida. Juttu on sellestki, kuidas õpetada oma koer näiteks kukeseeni otsima ja kuidas oma truu sõbraga hüvasti jätta, kui aeg käes. Vt lk 6

uudis

Kirjastuste Liitu juhib Kadri Haljamaa

EKL juhatus valis liidu uueks esimeheks Kadri Haljamaa.

Kadri Haljamaa on lõpetanud Tartu Ülikooli soome filoloogia eriala. Enne kirjastustööle asumist oli ta õppekirjanduse peaekspert Haridusministeeriumis ja Riiklikus eksami- ja kvalifikatsioonikeskuses.

Uuenes ka Eesti Kirjastuste Liidu juhatuse koosseis. Juhatus liikmed on nüüdsest Kadri Haljamaa (Koolibri) ning Aivar Leštšinski (Avita). Seniste liikmetena jätkavad Signe Siim Maalehe kirjastusest, Triin Soone Rahvusraamatukogust ning Priit Maide kirjastusest Varrak.

Eesti Kirjastuste Liidu värsked liikmed on valdavalt lastekirjandust välja andev kirjastus Kirilill ning peamiselt aimekirjandust ja õpikuid kirjastav Atlex. Eesti Kirjastuste Liitu kuulub praegu 33 kirjastust.

Käesoleva aasta olulistest ülesannetest seisab EKL-il ees kaks messi: ekspositsiooniga ollakse väljas 27.–30. septembrini toimival Göteborgi raamatumessil ja 10.–14. oktoobrini toimival Frankfurti raamatumessil.

Eesti muinasjutud eesti ja inglise keeles

Septembri keskpaigas ilmuvad August Jakobsoni “Eesti muinasjutud” eesti ja inglise keeles kahe eraldi raamatuna. Värviline ja sisukas eesti muinasjuttude kogumik on mõeldud kogupereraamatuks, aga ka võõrkeelsele raamatuhuvilisele.

Muinasjuttudest saab selgust, kuidas tekkisid pilved, päike, kuu ja tähed. Milline on külmataadi kättemaks. Kuidas elavad varastaja tont ja aus tont. Kuidas õpiti rauda jätkama jpm.

152-leheküljelise kõvas köites värvilise raamatu illustreeris Jüri Mildeberg, kujundas Dan Mikkin. Raamatu kirjastas Tänapäev koostöös Eesti Lastekirjanduse Keskusega.

Foto: Scanpix

Eesti on Göteborgi raamatumessi peakülaline

Kristo Tohver
Göteborgi Raamatumessi
2007 Eesti projektijuht

27.–30. septembrini peetakse Göteborgis taas raamatumessi – seekord juba 23. korda. Messile oodatakse kuni 100 000 raamatuhuvilist. Eelmisel aastal oli Göteborgi raamatumessi keskne teema väljendusvabadus, sel aastal on selleks keskkonna arengud ja mõjutused kirjanduses. Keskne messikülaline on seekord aga Eesti.

Eesti autorite osavõtul on messiboksis toimumas mitmeid raamatuesitlusi ja miniseminare. Teiste seas on üles astumas Eesti luuletajad Jürgen Rooste, Hasso Krull, FS perekond Ehinid (Andres, Kristiina ja Ly), oma raamatut tuleb presenteerima ka Ilon Wikland, Jaan Kaplinski ja Eva Park tutvustavad oma äsja vastavalt rootsi ja norra keeles ilmunud romaane ning Asko Künnap esitleb suurepäraselt animaluule DVD-d “Must lagi”. Kirjani-

kest on teiste seas kohal ka vastne Eesti Kirjanike Liidu esimees Karl-Martin Sinijärv. Naiskirjanduse rollist Eestis räägivad Doris Kareva ja Eva Park.

Messi jooksul toimub 12 seminari, millel osalevad Eesti kirjandustegelastest poliitikud. Eesti kohast Euroopas arutleb ka messi ametlikult avav Eesti Vabariigi President Toomas Hendrik Ilves, Eesti lähiajalooost räägib Mart Laar.

Eesti Instituudi korraldatavatel kontsertidel astuvad üles Noorkuu ja Eliit, VAT-teater toob lavalaudadele cool-eepose “Kalevipoeg”. Rootsis elavad eestlased korraldavad suurejoonelise Estivali laulupeo, millel osaleb ka Eesti üks tänaseid tippkoore “Noorus”. Koostöös soomlastega toimival luuleõhtul esinevad Villu Veski ja Tiit Kaluste.

Lisaks igaõhtusele kultuuriprogrammile, mis hõlmab ka filme ja tant-su, viiakse Göteborgi seitse näitust. Osad neist kaunistavad messihalli, kuid mõnda esitletakse ka Göteborgi

näitusesaalides, näiteks koostöös Põhjamaade Ministrite Nõukogu Tallinna Infobürooga pannakse galeriis Hnoss üles Fragmenta ehtenäitus.

Kokkuvõttes on tegemist ühe suurima ja uhkeima Eesti kultuuri tutvustava projektiga väljaspool Eestit pärast taasiseisvumist. Mess annab Eestile suurepärase võimaluse tutvustada meie kaasaegset kirjandust ja luulet ning seeläbi suurendada Eesti tuntust kogu Skandinaavias.

Hea meel on tõdeda, et Eesti hindab antud võimalust kõrgelt – eks ilmesta seda ju ka ligi 130 inimese sõit Göteborgi, kelle seas on EV president, kultuuriminister ja olulisi kirjandus- ja poliitikategelasi.

Täpne seminaride kava on messi koduleheküljel <http://www.bok-bibliotek.se>

RAAMAT

Väljaandja Eesti Kirjastuste Liit
© EKL 2007

ilmunud

Keskaja sügis. Uurimus 14.–15. sajandi elu- ning mõttevormidest Prantsusmaal ja Madalmaades

Johan Huizinga
tõlkinud Mati Sirkel
400 lk
kõva köide

“Keskaja sügis” on üks 20. sajandi kultuuriajaloo säravamaid saavutusi, teaduslikult põhjalik, ent ilukirjandusena loetav uurimus hiliskeskaja vaimu- ja tundeilmast. Keskendudes 14.–15. sajandi Prantsusmaa ja Madalmaade kultuuriloole, et paremini mõista kuulsate kunstnikest vendade Van Eyckide loomingut, esitab Hollandi ajaloolane Johan Huizinga (1872–1945) haarava sissevaate hiliskeskaja ilu- ja kangelasunelmatesse, armastuse ja pühaduse vormidesse, surma- ja teispoosuse kujutelmadesse, rüütlite ja kunstnike maailma.

Idarinne fotodel 1941–1945. Teise maailmasõja suurimad heitlused

John ja Ljubica Erikson
tõlkinud Kullo Vende
256 lk
kõva köide

Saksamaa ja Nõukogude Liidu sõda oli täiesti enneolematu kokkupõrge. Hitler püstitas eesmärgi “purustada Venemaa kiirkampaania korras”, võtmata arvesse Nõukogude Liidu terasmehe Stalini halastamatut tahtejõudu. Puhkenud sõjas kaotas elu arvatavasti üle 20 miljoni venelase ja 10 miljonit sakslast. Lühidalt, idarinne oli Teise maailmasõja tähtsaim ja otsustavaim tander.

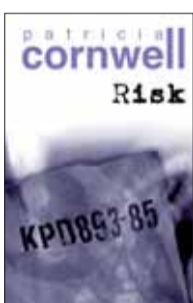
Rohkem kui kolmesaja pildiga, millest enamikku pole Läänes varem avaldatud, on “Idarinne fotodel” selle sõja tähelepanuväärne dokument. Raamat toob esile julma ja karmi sõja kogu jubeduse ning näitab, kui suuri ohvreid see nõudis, eriti nii mitmeski sõdade ajaloo kõige laastavamas lahingus nagu Stalingradi ja Kurski lahing. Selle raamatu pildid ei ole propaganda jaoks poseeritud, vaid näitavad ehedat elu, surma, kokkupõrkeid ja ellujäämist, nii lahinguis kui ka siserindel. See unikaalne kogu ilmub koos John Ericksoni autoriteetsete saatetekstidega ja taaselustab sõjaloo, mis oli määrava tähtsusega mitte ainult Teise maailmasõja kontekstis, vaid tänase maailma ajaloos üldse.

Organiseeritud kuritegevuse ajalugu

David Southwell
tõlkinud Kaja Riikojä
224 lk
kõva köide

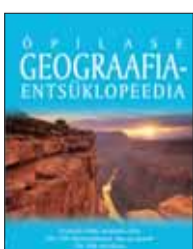
Organiseeritud kuritegevus on üks maailma vanimaid ja suurimaid ärisid Londoni kõrvaltänavatest neoonvalgusesse uppunud Las Vegaseni, Tokyo korporatsioonide koosolekusaalidest kõige armutumat Brasiilia ja India slummideni.

Raamat jätab kõrvale vaikumise koodeksi, mis kaitseb globaalsete jõukude tegevust ja süveneb iga suurema kuritegevuse võrgustiku ajalukku, reeglitesse, struktuuri ja saladustesse kogu maailmas ning on praegu saadavalolevatest üsna tõenäoliselt kõige ainulaadsem allilma ülevaade. Lisaks esitatakse siin maailma ajaloo mõnede kõige kuulsamate kurjategijate elulood – Al Caponest Pablo Escobarini. Raamat on rikkalikult illustreeritud haruldaste fotodega.

Risk

Patricia Cornwell
tõlkinud Tiit Loog
144 lk
pehme köide

Patricia Cornwelli kriminaalromaan peategelane on politseiurija Win Garano, kes peab lahendama enam kui kakskümmend aastat vana mõrva. Ringkonnaprokurör Monique Lamont soovib juhtumi lahendamist isiklikel põhjustel. Win arvab esialgu, et talle on antud täiesti tähtsusetu juhtum, kuid mõistab peagi, et sellel kuriteol on palju olulisemad seosed ja tagamaad, kui ta aimata oskas.

Õpilase geograafiaentsüklopeedia

Clive Gifford
tõlkinud Lauri Laanosto ja Tõnis Värnik
320 lk
kõva köide

Suurepärase teatmik lastele ja noortele. Entsüklopeedia sisaldab maade ja kontinentide kaupa põhjalikke kaarte ja geograafiaalseid andmeid. Rikkalikult illustreeritud teavet on lastel lihtne leida, mõista ja kasutada. Teose käepärane formaat teeb selle kasutamise mugavaks kodus ja koolis. Loomulikult sobib raamat hästi ka täiskasvanutele mälu värskendamiseks.

Raamat sisaldab kõiki maailma riike, seal leidub üle 750 illustratsiooni, lipu ja kaardi ning üle 500 värvifoto. Teosest leiab infot ka maailma suurimate ookeanide, merede, nende sügavimate punktide, maailma pikimate jõgede jpm kohta.

Kuidas luuakse jumalaid?

Maarja Kaaristo

Jumal on etendanud kesket osa meie ajaloos ning olnud üks inimkonna kõigi aegade suurimaid ideid, kirjutab Karen Armstrong. Sellega on raske mitte nõustuda – religioon (soov ja püüde seletada seletamatut) on midagi väga universaalset – see on olnud enamiku ühiskondade orgaaniline osa läbi kogu ajaloo. Nii pole maailma ajaloost rääkides kunagi võimalik mööda vaadata ka usundi- loost.

Tuntud Saksa ajaloolane Reinhart Koselleck on öelnud, et maailma ajalugu pole asi iseeneses vaid seda luuakse kuue P koostööna, kelleks on pedagoogid, PR-spetsialistid, poliitikud, poeedid, preestrid ja publitsistid. Käesolev raamat keskendub “preestrite” osale maailma ajaloo ja meie tänase maailma kujundamisel.

Monoteistliku Jumala ajalugu

Endine nunn ja praegune oma sõnul “vabakutseline monoteist” Karen Armstrong (s 1944), kelle sulest on eesti keeles varem ilmunud “Islam” ja “Lühike müüdi ajalugu”, võtab endale üsna pretensioonika ülesande – kirjutada monoteistliku Jumala ajalugu nimetatud idee sünnist kuni tänapäevani – ja saab sellega suurepäraselt hakkama. Teose keskmes on kolm suurt usundit, mis meie praeguses maailmas mängivad endiselt vaieldamatult tähtsat rolli – judaism, kristlus ja islam. Suurepärase jutustajana põimib Armstrong nimetatud usundite lood kokku põnevaks rännakuks läbi maailma ajaloo. Kolme religiooni sarnasusi ja erinevusi lahkav teos uurib sügavuti ajalugu Vana ja Uue Testamendi taga ja judaismi, kristluse ja islami teoloogiat arengut. Muuhulgas peatutakse ka ateismi ajalool ning arutletakse Jumala tuleviku üle tänapäeva maailmas.

Kuigi raamat keskendub esmapilgul väga spetsiifiliselt kolme suure usundi tekke- ja arenguloole, ei saa seda võtta kui pelgalt religiooniajalugu. Meie minevik ja tänapäev on nimetatud kolme usundiga nii tugevalt läbi põimunud, et suuresti on tegu hoopis kultuuriajaloolise teosega. Pole ju religioon ainuüksi usk kõrgemasse võimu – see on märksa laiem nähtus, orgaaniline osa maailmast, milles me elame.

Armstrong alustab päris algusest: sellest, kuidas Jumala kontseptsioon – mõte meid kõrgemalt valitsevast loojast – üldse alguse sai. Jumal (või pigem inimeste idee Jumalast) on aja jookkul olnud pidevas muutumises: polüteismist sai monoteism, monoteistlikud usundid aga tekkisid tänu üksteisele – judaismiga poleks sündinud kristlus ega kristluseta islamit. Kristlus aga jagunes omakorda (lääne- ja idakirik) ja reformeerus (Martin Lutheri algatatud usupuhanus), luterlusele lisandusid hiljem veel mitmed teised protestantlikud liikumised. Kuna inimühiskonnad ja sellega seoses ka mentaliteet ja väärtused on läbi ajaloo pidevalt muutunud, on seda teinud ka idee Jumalast.

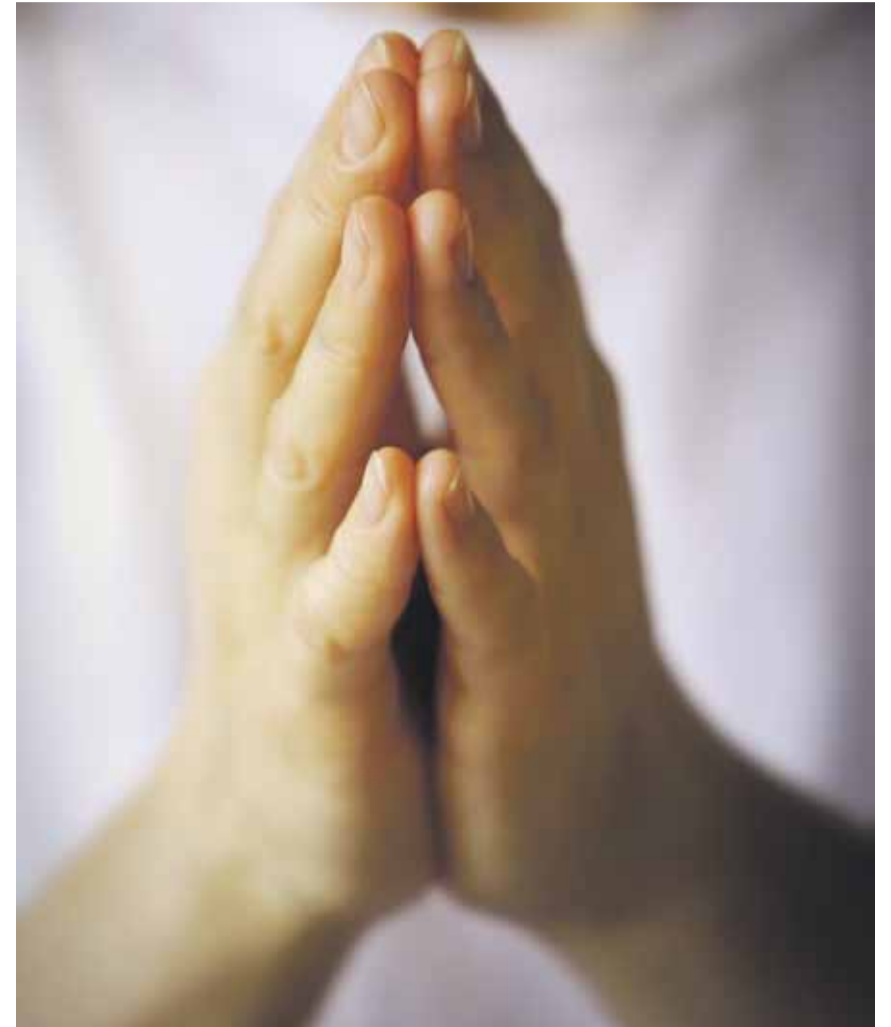

Foto: iStockfoto

Jumal ja tänapäeva lääne ühiskond

Lääne kultuuri on 20. sajandil tihti iseloomustatud sekulariseerumise ehk ilmalikustumise mõistega – filosoofias hakati rääkima “Jumala surmast” (Nietzsche), usundiurijad on moodustanud ühiskondades täheldanud üha suuremat võõrdumist traditsioonilisest organiseeritud religioonist. Samal ajal aga on tegu ka omalaadse paradoksiga: just 20. sajandil on hoogustunud uute religioossete liikumiste tegevus (muuhulgas näiteks Jehoova Tunnistajad), mille liikmeskond ei näita sugugi vähenemise märke. Seega ei saa maailma (religiooni)ajalugu vaadelda Jumala idee mõjuvõimu pideva ja kindla vähenemise võtmes. Tegelik olukord on märksa mitmetahulisem.

Nii on paljusid religioonile omaseid tunnuseid nähtud ka ateismis, samuti esmapilgul hoopis religioonivälistes nähtustes. Armstrong usub, et religioosne mõte on enamikule inimkonnast ühel või teisel kujul väga omane ja tema mõjuvõimu vähenemise tõttu võib rääkida “Jumala kujulisest tühimikust inimeste südametunnistuses”. Loodus aga tühja kohta ei salli ja mõned uurijad räägivadki, et see tühimik on asendatud uute kultustega olgu selleks siis näiteks tarbimis- või staarikutus.

Eestlaste vastuoluline suhe Jumalaga

Ka Eestis valitseb usulises mõttes suhteliselt suur segadus. Raigo Liimann on näidanud, et 1990. aastate lõpus läbi viidud sotsioloogilise küsitluse järgi pidas 45% eestlastest end luterlaseks, kuid vaid 14% nimetas end usklikuks. Millest selline ilmne vastuolu? Näib,

et paljudele meist on kirik rahvusliku kuulumise näitaja – luterlust peetakse eestlase identiteedi üheks komponendiks ja tihti ei seostatagi seda usklikkusega. Seda väidet toetab kaudsel ka fakt, et kuigi aktiivseid koguduseliikmeid on Eestis suhteliselt vähe, on kiriklik laulatus ometi suhteliselt levinud – järelikult mängivad siin rolli ka teised faktorid peale religioosuse. Ja juba aastaid peetakse ajaleheveergudel üsna tulist debatti religiooniõpetuse poolt ja vastu meie üldhariduskoolides, kus kumbki pool on oma väidete õigsuses sügavalt veendunud.

Kuigi võib tunduda, et maailma ajalugu näitaks ühelt poolt otseku pidevat religiooni tähtsuse vähenemist, ei kinnita 20. sajandil toimunud arengud seda sugugi. Pigem võiks rääkida religiooni rolli teisenemisest.

Piibli järgi lõi Jumal inimese. Kuid ka “jumalate loomine on miski, millele inimolendid on alati tegelema, kirjutab Armstrong. “Jumala ajalugu” annab sellest loomisest hea ülevaate ja on tänuväärne lugemine igahühele, kes on kunagi mõtisklenud selle üle, miks usuvad nii paljud inimesed meie saatust määravat kõrgemat jõudu, mille (kelle?) olemasolu pole positivistlikus mõttes kunagi tõestatud.

Jumala ajalugu

Karen Armstrong
tõlkinud Arno Madalik
432 lk
kõva köide

ilmunud

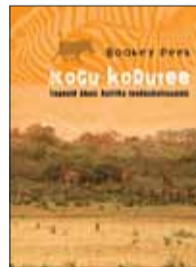
Nii ma nüüd elan

Meg Rosoff
tõlkinud
Kätlin Kaldmaa
168 lk
kõva köide

Meg Rosoffi raamat võitis 2004. aastal

Guardiani Lastekirjanduse Auhinna, kuid tegu on raamatuga, mida võivad täiel määral nautida ka täiskasvanud. Ja päris lastele see polegi mõeldud, pigem ikka hilises teismeeas ja täiskasvanud lugejatele, sest sündmused, mille keeresse noored satuvad, pole sugugi meeldivad.

Raamatu tegevus toimub tänapäeva Inglismaal ja selle kangelanna on 15-aastane ameeriklanna Daisy. Ta sõidab külla oma sugulastele Inglismaal ning lennujaama tuleb talle vastu tema tädi-poeg Edmond. Daisy veedab suve tädi maamajas koos Edmondi ja teiste tädi-lastega ning esimesed nädalad on tõesti idüllilised. Daisyle tundub, et tema nõbude vahel on telepaatiline side ning eriti lumavalt mõjub Edmond, kellesse ta peagi armub. Noorte elu muutub aga pöördumatult, kui Inglismaale tungib vaenlane ja alustab aastaid vältavat okupatsiooni. Daisy lahutatakse sugulastest, tema juurde jääb vaid väike Piper, kellega koos tuleb Daisyl läbi elada nii mõndagi kuni raamatu dramaatilise lõpuni.

Kogu kodutee. Lugusid ühelt Aafrika looduskaitsealalt

Bookey Peek
tõlkinud
Liisi Ojamaa
280 lk
kõva köide

Richard ja Bookey Peek ei kavatsenud sugugi tüügassiga lapsendada, kuid see juhtus sellegipoolest. Stone Hills, nende kodu Zimbabwe, on tõeline loomade varjupaik ning tüügassead said selle täieõiguslike asukateks, nagu ka paljud teised loomad ja linnud. Tegu on raamatuga, mis meeldib kindlasti kõigile Aafrika looduse huvilistele ja Kobie Krügeri raamatute nautijatele.

Londoni armuke

Meritta Koivisto
tõlkinud
Kadri Jaanits
167 lk
pehme köide

Vernon Pembroke võiks olla kes tahes tviidmantliga londonlane, kellele naised tänaval teist korda järele ei vaata. Ajaloopetaja igavhall välisilme on siiski eksitav. Tegemist on meisterliku armastajaga, kelle kalender on kirju kohtamistest väikelinna prouadega. Oma abielus pettunud naiste pakuvad need hinnalised hetked intelligentse armukese seltsis naudingut ja lohutust. Kui Vernon ootamatult sureb, võtavad sündmused abileunaiste jaoks traagilise pöörde.

Mida mitmekesisemalt laps mängib, seda paremini toimetulev täiskasvanu temast sirgub, arvab raamatu autor Jari Sinkkonen. Foto: Päivi Palts

Poiste kaitseks uut moodi maailmas

Malle Kiirend

toimetaja

“Kasvamine poisina” on Soome lastepsühhiat-ri Jari Sinkkoneni (56) teine eesti keelde tõlgitud raamat. Esimene sama autori eesti keeles ilmunud raamat kandis pealkirja “Koo isaga” (2001). Autor on lastekaitseorganisatsiooni *Save the Children* Soome haru Päästke Lapsed (toetanud ka Kiikla lastekodu rajamist) peaarst.

2006. aastal külastas Sinkkonen Soome Instituudi kutsel ka Eestit ja esines siin loenguga. Teda tuntakse mitme inimliku lähenemisega kirjutatud teose järgi, mille teemaks on laste kasvamine ja arenemise etapid ning iseäranis need väljakutsed, millega poisslapsed kokku puutuvad. Sellest kirjutas Sinkkonen juba oma esimeses, 1990. aastal ilmunud raamatus “Pienistä pojista kunnon miehiä” (“Väikestest poistest tublideks meesteks”).

Raamatus “Kasvamine poisina” (“Elämäni poikana”) käsitleb Sinkkonen jälle poisiks kasvamist ja poisina olemist. Ta läheb otsima mõistmist ja tundlikkust, mille kadumise tulemusel koheldakse last manipuleerivalt, tema omapära ja autonoomiat austamata.

Sinkkonen võtab läbi poisslapse arengufaasid ja kirjutab muuhulgas sellest, kui oluline on see, et poisid saaksid soovi korral teiste lastega nägeleda ja püssimänge mängida, rüselleda ja rahmeldada. Mäng muudab elu elamisväärsaks, mäng taltsutab hirme, mängus ei ole kujutlusvõimel piire. Mida mitmekesisemalt laps mängib, seda paremini toimetulev täiskasvanu temast sirgub.

Ka poisid võivad tantsida

Muusika, raamatud, tants, maalikunst ja muud eneseväljendamise vormid

aitavad tundeid ära tunda ja neid valitseda. Olles veendunud selles, et kunstiline eneseväljendamine on psüühilise tervise seisukohast väga oluline, on Sinkkonen mures selle pärast, et poisid moodustavad paljude kunstiliikide harrastajate seas üha kahaneva vähemuse. (Jari Sinkkonen ise sai 1970. aastatel Lausanne'is arstiteadust õppides diplomi ka flöödimängus. Kõik tema kolm last on muusikat õppinud.) Tantsu valdkond pole poisid kunagi palju kaasa haarata suutnud ja küsimus ongi olnud peamiselt selles, kuidas seda paremini teha. Sinkkonen räägib Vanta Tantsukoolist, mille õpetajad on suutnud tekitada ootamatult suure huvi poiste tantsimisharrastuse vastu.

Meie kultuur soodustab nartsissistlikku käitumist

Jari Sinkkonen arvab, et üks tänapäeva suurimaid probleeme tekib sellest, et on raske taluda kõrvalejäämist, väikesuse kogemust ja ootamist. Paljud vanemad ei söanda lapsele mitte mingisuguseid pettumusi valmistada, mitte miski ei ole keelatud, mitte midagi pole tarvis oodata ning kui pole tarvis oodata, siis pole ka tarvis kujutleda. Elu taandub naudingute otsimisele ja kui soov on rahuldatud, tundub kõik veelgi nürim kui enne.

Need nähtused seonduvad nn nartsissistliku kultuuriga, mille nähtustega ka meie oma ühiskonnas iga päev kokku puutume. Selle avaldused on kannatamatus, otsese rahulduse otsimine, hoolimatus teiste vastu; nõrkade, rumalate, haigete, inetute ja ülekaaluliste inimeste halvustamine, ilu ja nooruse kummardamine, kõige küllastamine seksiga.

Sinkkonen kirjutab, et nartsissistliku häire all kannatab oletatavasti iga sajas inimene. Neist üle poole on mehed. Poleks eriti üllatav, kui nartsissis-

tide hulk näiteks järgmise kahekümne aasta jooksul kahekordistuks. Rõhutatatakse inimeste individuaalseid vajadusi ja nende õigusi naudingule ja lõbutsemisele, mis on aga vastuolus näiteks laste kasvatamisega. Nimelt eeldab viimane omaenda huvide ohverdamist ning pole alati mitte sugugi lõbus.

Materiaalse heaolu väga kiire lisandumine halvendab olukorda ilmselgelt. Ilusad riided, stiilsed spordivahendid või kõige uuemad mobiilid ja arvutimängud ei tee tavalisest lapsest veel nartsissisti, kuid need ei aita ka üleliia palju kaasa ootamise raske kunsti õppimisele, kui kõike on võimalik saada ainult sõrmi nipsutades.

Lapsed räägivad tüdrukuks ja poisiks olemisest

Raamatus vaadeldakse ka tähelepantu- ja hüperaktiivsushäiret, käitumishäireid, nartsissistlike häireid ja arvutimängusõltuvust. Räägitakse ka vägivaldsete arvutimängude kahjulikkusest.

Kliinilist kogemust ja uuringute andmeid täiendavad intervjuud, laste vaatlemine erinevates oludes ning poiste ja tüdrukute endi tekstid. Tüdrukud räägivad tüdrukus olemise headest ja vähem headest külgedest ning kirjeldavad, kuidas oleks poiss olla. Poiste ülesanne on muidugi vastupidine, ja nii saamegi lugeda vaimukaid ja toreid arvamusi.

Kasvamine poisina

Jari Sinkkonen
tõlkinud
Tõnu
Ülemaantee
288 lk
kõva köide

ilmunud

Prantslannade neli aastaaga

Mireille Guiliano
tõlkinud
Lii Tõnismann
431 lk
kõva köide

Järg menüüka elustiili- ja toitumisraamatule “Prantsuse naised ei lähe paksumaks”. Kuidas on võimalik, et prantsuse naised püsivad saledad ka juustu süües ja veini juues? Nad söövad ju saia ja šokolaadi ning naudivad kolmekäigulist hilist õhtusööki. Vastust sellele “prantsuse paradoksile” pakub sarmikas prantslanna, kes juba aastaid elab ja töötab vaheldumisi Ameerikas ja Prantsusmaal.

Tiibeti lödvestus

Illustreeritud
teejuht kumnje
massaazi ja
liikumisharjutuste juurde –
traditsiooniline
Tiibeti jooga
Tarhang Tulku
tõlkinud
Maret Kark
144 lk
pehme köide

Kumnje on lihtsate, ent tõhusate raviharjutuste kogum, mis vabastab närvi pingest, kujundab ümber negatiivsed harjumused ning aitab olla tasakaalukam ja tervem. Harjutuste aluseks on teooriad keha jämeda- ja peenekoelismatest energiasüsteemidest, milles on Tiibeti arstiteaduse ja budistlike kehameele õpetuste juured. Käesolevas raamatus pakutav kumnje lödvestussüsteem on kohaldatud spetsiaalselt tänapäeva vajadustele. Autor on raamatusse valinud lihtsad ja mõjusad harjutused, mida võivad julgelt teha nii noored kui ka vanad ilma õpetajata.

Virguta oma keha energiat. Elujõu saladusi idast ja läänest

Emma Mitchell
tõlkinud
Pille Runtal
152 lk
pehme köide

Sellest raamatust leiate üle saja sammhaaval juhendatud harjutuse tervise ja heaolu saavutamiseks. Raamatu esimene peatükk tutvustab Hiina ja Jaapani arusaama energiasüsteemidest ja soovitatav mõningaid lihtsaid harjutusi, mis põhinevad qigong'i, do-in'i ja shiatsu meetoditel. Teises peatükis antakse ülevaade energiakäsitlusest India traditsioonis ning tuuakse ära rida algajatele mõeldud hatha-jooga harjutusi, et parandada energiavoolu tsakrates. Kolmandas peatükis tutvustatakse teraapiaid, mis keskenduvad tasakaalustatud kehahoiule, nagu osteopaatia, kiropraktika, Alexanderi tehnika jt. Neljas peatükk käsitleb massaaži ja refleksoloogiat. Toitumist ja tervet eluviisi käsitlevas peatükis uuritakse idamaiseid toitumispõhimõtteid.

ilmunud

Tugeva selja harjutusi
Jenny Sutcliffe
tõlkinud Kadri Viin
96 lk
pehme köide

Raamatus antakse esmalt ülevaade selgroo ja -lihaskonna ehitusest, levinud rühihäiretest ja seljapiirkonna haigusseisunditest. Suurem osa raamatust on pühendatud harjutustele, mis aitavad seljamuresid vältida või nendest üle saada. Iga harjutuse juures on toodud kergesti järgitavad juhised koos illustreerivate fotodega.

ilmumas

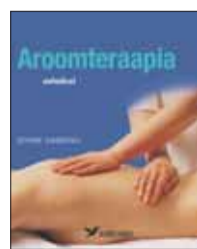
Palliharjutusi
Crissie Gallagher-Mundy
tõlkinud Kadri Viin
96 lk
pehme köide

Suured võimlemispallid on väga mitmekülgsed ja pakuvad hulgaliselt võimalusi sooritada harjutusi erinevatele kehapiirkondadele. Palli abil saab suurendada harjutuste intensiivsust, vormida ja tugevdada keha, parandada liigutuste koordineerimist. Raamat pakub hulgaliselt tugevdavaid, vormivaid ja venitavaid harjutusi.

Alexanderi tehnika saladusi
Robert McDonald, Caro Ness
tõlkinud Anne Veskimäe
224 lk
pehme köide

Alexanderi tehnika on nime saanud Frederick Matthias Alexanderi (1869–1955) järgi ja kujutab endast treeningüsteemi, kus inimene teadlikult jälgib oma kehahoiakut ja -asendit ning üritab kõiki liigutusi sooritada loomulikult ja õigesti, s.t rakendades ainult vajalikke lihaseid ja vältides pingeid mujal.

Aroomteraapia saladusi
Jennie Harding
tõlkinud Gerli Hurt
224 lk
pehme köide

Nõuanderaamat pühendab lugeja aroomide ja õlide tervistavasse ning lõõgastavasse maailma.

Taimi on ravimise eesmärgil kasutatud juba tuhandeid aastaid, ent viimastel aastakümnetel on nende tähtsus ravimisel ja lõõgastumisel aina suurenenud.

Raamatus "Aroomteraapia saladusi" käsitletakse levinumaid aroomõltsid, nende päritolu ja peamisi kasutusalasid.

Vabamüürilase pühitsemine kolmandasse astmesse ehk meistermüürilaseks 18. sajandil. Illustratsioon raamatust

Vabamüüriluse kaitseks

Olavi Teppan

Kuuldes sõna "vabamüürilased", seostuvad küllap enamikule meist eeskätt salapärsed riitused ja maailmavalitusplaanid ning tõenäoliselt on kogu selle organisatsiooni päritolu ja praegused tegemised kõrvalseisjale üsna ähmased ja kahtlase maiguga. Pigem turgatavad pähe mitmesugused vandenõuteooriad kui tegelikud faktid. Ka olemasolev eestikeelne kirjandus sel teemal piirdub laias laastus Jüri Lina teoste ja paari esoteerilist laadi üllitistega.

Seepärast võiks käesolev Tim Wallace-Murphy raamat olla tänuväärne lugemisvara kõigile vabamüürilusest ja ka laiemalt ajaloo huvitatutele, kuna autor on ise vabamüürilane ja selgitab liikumise päritolu ja eesmärgi seesolija positsioonilt. Muidugi sunnib see jälle teisipidi valvsusele, kuid vähemalt on nüüd võimalik tutvuda erinevate osapoolte seisukohtadega.

Töötsing läbi sajandite

Vabamüürilus on teadupärast laiemalt levinud Briti saartel ja Anglo-Ameerikas ning suhted katoliku kirikuga pole just kiita. Miks see nii on, sellele toob autor seletuseks kõigepealt vabamüüriluse seosed muinasegiptuse initsiatsioonikultuste ja piibliajastu Iisraeliga, täpsemalt Jeruusalemma Saalomoni templi ehitajatega, kelle usulised vaated või "teadmised" kandusid Taaveti ja Saalomoni suguvõsas põlvest põlve kuni Jeesuse Kristuseni ja tema väidetava abikaasa Maarja Magdaleenani ning edasi nende laste kaudu juba juudi sõja tõttu Euroopasse pagunud või pagendatud juutideni.

Enamikule tänapäeva kristlastele on usuõpetuse tundides räägitud Jeesuse jumalikkusest ja pühast kolmainsusest, need doktriinid pärinevad aga apostel Pauluselt, kes ise Jeesust kunagi kohitamata sellistele seisukohtadele jõudis. Muidugi sai Paulusele osaks Jeesuse jüngrite hukkamõist, aga kuna ta oli rikas, autoriteetne ja haritud Rooma kodanik, võis ta kuulutada oma usku väljaspool Palestiinat ja luua sellele teoreetilise baasi. Nii kujunes väikesest juudi usulahust ülemaailmne religioon, mis edaspidi Rooma keisrite toel ja siis juba omaenese jõudu kasutades tembeldas ketseriteks kõik Jeesuse jumalikkust ja kolmainsust eitavad ususektid – ehk siis selle tõlgenduse järgi Jeesuse tegeliku õpetuse kuulutajad.

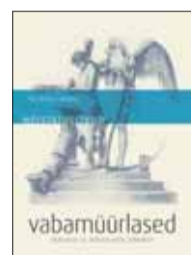
Samas on tähelepanuväärne, et vaatamata katoliku kiriku vägevusele on see alternatiivne uskumustesüsteem sajandite jooksul püsinud ja aeg-ajalt pinnale lahvanud. Nn Jeesuse tegeliku õpetust tunnistasid salaja näiteks templirüütlid ja needsamad ideed peituvad varjatult püha Graali lugude ja Euroopa suurte katedraalide sümbolikas. Neid katedraale ehitasid keskaegsed müürsepsunfimid ilmselt templirüütlite rahade ja pühalt maalt kaasa toodud inseneritehniliste teadmistega, mis algatasid Euroopas uue kunstivoolu – gootika.

Ajaloo kiirelt edasi minnes paistab enam kui tõenäoline, et vabamüürilus kannab endas nii müürsepsunfimid kui ka templirüütlite vaimset ja materiaalselt pärandit. Pärast Templiordu keelustamist Prantsusmaal 1312. aastal haitus nende tohutu varandus ja kõik märgid näitavad, et seesama varandus ilmus taas päevavalgele Šotimaal, mis on ka vabamüüriluse sünnimaa.

Demokraatia ja inimõigused
Vabamüürilaste organisatsiooni loomise ajal 17. sajandil oli aga poliitiline ja vaimne kliima Euroopas juba sedavõrd muutunud, et nad võisid oma seisukohti avalikumalt kuulutada ja üsna suur osa vabamüürilastest leidis eneseostuse tollaegsete progressiivsete ideede – demokraatia ja inimõiguste – levitajana.

Tõsi ta on, et näiteks paljud Ameerika Ühendriikide esimesed suurkujud olid vabamüürilased ja USA konstitutsioon, maailma demokraatia suuna näitaja, lähtus suuresti vabamüürilaste konstitutsioonist. See muidugi on andnud omakorda kõlapinda väidetele, et võimu juurde polegi võimalik jõuda ilma vabamüürilaseks pühitsemata ja et see kõik on osa juutide maailmavalitusplaanidest jne.

Need süüdistused pareerib autor aga tõsiasjaga, et suuremas osas maailmast pole vabamüürilasi tegelikult kunagi võimul olnud ja ammugi pole vabamüürilast ega juuti kunagi paavstiks valitud. Autor tutvustab vabamüürilust pigem heategevusliku organisatsioonina, mis propageerib vaimset, võrdse ja sallivuse ideid ning millel on pikad traditsioonid ja põnev kombestik.

Mõistatuslikud vabamüürilased
Tim Wallace-Murphy
tõlkinud Olavi Teppan
144 lk
kõva köide

Seitsekümmend lugu sadadest võimalikest

Kivist pihukiilud, õmblusnõelad, kaamelisadalad, kaarikud ja rasestumisvastased vahendid – minevik on tulvil märkimisväärseid leiutisi, mõned fundamentaalsed, teised pelgalt imestust äratavad või lihtsalt kentsakad. Raamat juhhib meie tähelepanu hämmastavale inimleidlikkusele, alates kaugeimate esivanemate esimestest rohmakatest kiviriistadest kaks ja pool miljonit aastat tagasi kuni varakeskaja leiutisteni.

Selles raamatus otsitakse vastust ka mineviku kõige olulisematele ja põhilisematele küsimustele. Kuidas ja kus kujunes maaviljelus? Millised olid esimesed majad ja millal võeti kasutusse kivivõlv? Kuidas olid roomlastel ja teistel nende kaasaegsetel korraldatud majade kütmine ja veevarustus? Misugune oli toidu keetmise, säilitamise ja kääritamise mõju muistse kõõgi kujunemisele? Kuidas muutsid ratas ja kaarik inimelu ja suurendasid inimese

liikuvust? Millal ilmusid esimesed teed ja millal hakati sõitma üle merede?

Raamatu teised osad jälgivad küttimise, sõjapidamise ja spordi, kunsti ja teaduse ning ehitamise päritolu.

Rohkete paeluvate fotode, teaberohkete skeemide, kaartide ja plaanidega, on "Seitsekümmend suurt muistset leiutist" ainulaadne teejuht inimkonna kõige märkimisväärsemate leiutiste juurde, andes tunnistust meie esivanemate hämmastavast nupukusest.

Seitsekümmend suurt muistset leiutist
Toimetanud Brian M. Fagan
tõlkinud Andrus Ardu
304 lk
kõva köide

John Dos Passos 1956. aasta paiku raadios esinemas. Foto: Corbis/Scanpix

Ülesvõtteid moodsast ajastust

Olavi Teppan

tõlkija

Elmise sajandi alguskümnetel toimub moodsa suurlinna kohtumine moodsa kirjandusega. Ühe on loonud tööstusrevolutsioon, kapitalidemokraatia ja süvenev individualism, teine püüab vormiuuenduste ja psühholoogiseeriva käsitluslaadiga täiendada kriitilise realismi ja naturalismi meetodeid.

Selle tulemusena sünnib terve rida murrangulise tähtsusega teoseid ka ameerika kirjanduses ning ühe silmapaistvamana nende seas 1925. aastal ilmunud "Manhattan Transfer", John Dos Passose söakas katse isiklikku (taju)kogemust stiliseeritud ühiskonnadokumendiks vormida.

Linn kui romaani tegelane

Objektiivselt valib Dos Passos "Manhattan Transferis" New Yorgi kesklinna, tohu-

tu metropoli südame selle lugematute büroofoonete, poodide, restoranide, tänaval sagivate autode ja sadamast sisse-välja sõitvate ookeaniaurikutega. Manhattanile on kontsentreeritud suurlinnaelu oma kõikide tahkudega, selles peegeldub suurepäraselt ajastu ühiskond ja mentaliteet tervikuna ning indiviidi iseärasused, mured ja rõõmud, õnn ja viletsus.

Neutraalne dokumenteerija

Episoodilise ülesehitusega, eksperimentaalset montaaži ja kollaaži kasutav ja sellega suurlinna hetkelisust hästi tabav romaan fokuseerub pikemalt või pögusamalt mõneteistkümnendite erineva taustaga newyorklase elusaatusel.

Kesksele kohale asetuvad kaks tegelast: sotsiaalses plaanis kohanemise ja läbilöögivõimeline Elaine Thatcher ning kirjaniku alter ego, kõrgklassist pärit vallaslaps, omaette hoidev tunde- ja vaimuinimene Jimmy Herf.

Jutustaja dokumenteeriv kõrval-

seisjapilk ei luba kaadrisse juhuslikke elemente ega leidobjekte. Linna kui terviku kõrval toimib kaalutletud kujundina iga selle detail, lugejat kõnetab iga üksik fragment.

Üksikasjalisus ja elamuseväljendus ei takista aga Dos Passose "kaamerasilmal" kogu raamatu vältel neutraalseks dokumenteerijaks jäämast. Linn ja selle eluolu on kogu aeg eemal, teisel pool kaamerat. New York ei ole romaani jutustaja ega tema tegelaste maailma-kõiksus, ehkki sündmustik ise väljub linnast vaid mõnel üksikul korral ja ka siis lähinaabruse.

Lõputu õnneotsing

Romaan algab idast Manhattanile saabumisega ja lõpeb Manhattanilt lääne suunas lahkumisega. Sellele, et New York on pigem vaid episood inimese elust ja killuke maailmast, viitab ka teose pealkiri. Sõna *transfer* võiks eesti keelde tõlkida kui ülekandmist või ümberistumist, senise traditsiooni järgi ka

kui vahejaama. Veelgi kõnekam on aga asjaolu, et Manhattan Transferi nime kandis omaaegne raudteejaam paarikümne kilomeetri kaugusel New Yorgist läänes New Jersey osariigis. Tollal oli Ameerika avarustelt saabunutel võimalik seal New Yorki suunduvale rongile ümber istuda ja vastupidi. Nõnda rõhutab autor liikumist, mööduvust, episoodide ja faaside kaleidoskoopilist vahetumist, distantseeritust.

Dos Passos

Manhattan Transfer

John Dos Passos
tõlkinud
Olavi Teppan
kujundanud
Kristjan
Mändmaa
sari "Punane raamat"
440 lk
kõva köide

Berliin, Alexanderplatz

Tauno Vahter

Üks 20. sajandi saksa kirjanduse kuulsamaid teoseid, Alfred Döblini "Berliin, Alexanderplatz" on lõpuks, ligi kaheksakümne aastat pärast originaali, ilmunud ka eesti keeles.

Döblini (1878–1957) romaani peategelane on Franz Biberkopf, äsja vanglast vabanenud noor mees. Raamat kirjeldab tema heitlusi 1920. aastate Berliinis. See suurlinn pole tollal veel paranenud Esimese maailmasõja haavadest.

Alexanderplatzi piirkonnas elab kehvem rahvas, mis määrab ka romaani tonaalsuse. Berliini linn on Biber-

kopfi kõrval romaani teine peategelane ja kogu tegevuse raam. Kuigi Biberkopf on seaduse ees oma patud lunastanud, siis käesoleva raamatu kohta on sageli öeldud, et peategelase tegelik karistuse kandmine algab vanglast vabanemisest. Ta on pealtnäha heasüdamlik mees, kes üritab uutest probleemidest hoiduda, ent peagi sattub taas pahandustesse.

"Berliin, Alexanderplatz" on nimetatud ka saksa vasteks James Joyce'i "Ulyssesele", sest mõlemas on peategelasteks linn ja üks mees, rohked keel-mängud ja elu pahupoole kirjeldused. See võrdlus võib nii mõndagi lugejat ehmatada – kuid ei peaks. "Alexanderplatz" lugemiseks pole vaja šifrit ja

kui peategelase allakäigutrepil kirjeldus muutub painavaks, on huvitav lugeda kirjeldusi 1920. aastate Berliinist. Döblin on tekstis kasutanud tsitaate tolleaegsetest ajalehtedest, kirjeldab külluslikult lõhnu ja värve, kõike, millest moodustub ühe ajastu Berliini ja tema asukate koondportree.

Paljud teavad "Berliin, Alexanderplatz" pigem režissöör Rainer Werner Fassbinderi 1980. aasta 14-osalise filmiversiooni põhjal, mis on viieteist ja pool tundi pikk. Selle filmi taastatud koopiat näidatakse täismahus Tartu kinos Athena 25.–28. septembrini ja Tallinnas 29.–30. septembrini kinos Sõprus.

Döblin

Berliin, Alexanderplatz

Alfred Döblin
tõlkinud
Mati Sirkel
kujundanud
Kristjan
Mändmaa
sari "Punane raamat"
495 lk
kõva köide

ilmumas

Sinine šaakal
20 India muinasjuttu tõlkinud Martti Kalda kujundanud Endla Toots
128 lk
kõva köide

India jutukirjandus on muinaslugude ammendamatu varasalv. Ühtlasi on see India klassikalise kirjanduse kõige populaarsem žanr. Kuigi India jutukirjandus teenib nimeliselt alati poliitilist või moraliseerivat eesmärki, on selle märkimisväärsim joon lihtsa talupojamõistuse ja kavaluse ülistamine. Loo kirjanduslik lihvitus pole kunagi oluline olnud, esmatähtis on anekdoodi-laadne jutt ning selle moraal.

Imesid juhtub harva
Barbi-Katrin Lõhmus kujundanud Indrek Sirkel sari "Tänapäeva noorsooromaan"
88 lk
pehme köide

See on jutustus 13-aastasest Rebeccast. Tema isa on miljonär ja tüdrukul on olemas kõik, mida saab osta raha eest. Kuid pärast ema surma saab Rebecca aru, et õnnelikuks ei tee pelgalt ainelised väärtused, tähtsad on ka lähedaste tähelepanu ja armastus. Aga isal on palju tööd ja uus suhe kena noore näitlejatariga...

Notsu Norbert ja Tähetäpi mudaravila
Reet Palis illustreerinud Pille Tammela sari "Minu esimene raamat"
168 lk
kõva köide

Mina võin teile kindlalt öelda, et Notsul on tõesti põnev plaan. Ta rääkis sellest mulle ükspäev, kui me kohvikus istusime ja jäätist söime. "Tead, mul on sulle salajutt...", alustas ta sosinal ja kummardus minu poole, et teised kohvikukülastajad ei kuuleks. Ma tegin esialgu suurest üllatusest ainult: oho! Saladused on hirmus huvitavad.

Suur väike kokaraamat
564 rooga, mida valmistad 30 minutiga
Carla Bardi tõlkinud Kreet Vee
976 lk
pehme köide

800 fotoga illustreeritud mahukas väikeseformaadilises kokaraamatus leidub 564 ideed, kuidas valmistada lihtsaid ja maitsvaid toite ainult 30 minutiga.

Retseptide juures on kirjas ka nende valmistamise raskusaste.

ilmunud

Poolsada vajalikku värvitaime

Aivi Maandi
kujundanud Tiina Alver
sari "Looduse Ilo"
272 lk
kõva köide

Raamatusse on autor koondanud oma aastate pikku korjatud kogemused ja tähelepanekud taimedega värvimisest. Lugejale tutvustatakse poolsadat kodumaist värvitaimeliiki ja nendega lõngade värvimise võimalusi. Autor toob ära iga kasutatud taime lühiiseloostumuse, värvimisõpetuse, ainete kogused, katsete tulemused. Taimede abil saadud kauneid värvinüansse on võimalik hinnata ja imetleda värvitud lõnganäidiste fotodelt. Raamat annab nõu, kuidas saada erinevaid värvitoone metsataimede, niitude ja jäätmaataimede, harilike umbrohtude ja meie igapäevaste aiataimede abil. Iga osa alguses on ära toodud ka vastava taimekoosluse üldistav kirjeldus, et mõista selle tähtsust.

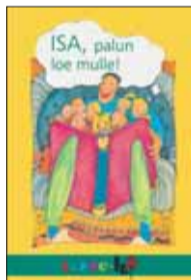
KORDUSTRÜKID

Aforismide raudvara

koostanud ja tõlkinud Heiki ja Ringa Raudla
368 lk
pehme köide lakkadega

Kirjastus Ilo on välja andnud sarja "Aforismide raudvara", "Aforismide hõbevara" ja "Aforismide kuldvara". Aga et ikka ja jälle tuleb uusi ostjaid juurde, kaob trükk trüki järel õige pea kaupluselettidelt. Järelikult vajab tänapäeva inimene kiirelt muutuvast maailmas mingit püsivamat ja sügavat mõttetugipunkti, mille üle endamisi arutleda. Aforismid on selleks igati sobilikud, sest neid võib lugeda igal pool ja igal ajal. Reginald Hill on kirjutanud, et uut aforismide raamatut on ikka ja jälle vaja. Nagu sooja aluspesu külmas Siberis.

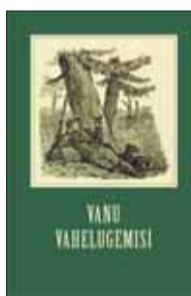
Raamat on kena kingitus nii kooliõpilasele kui heale sõbrale.

Isa, palun loe mulle!

koostanud Leelo Tungal
illustreerinud Kirke Kangro
364 lk
pehme köide

Leelo Tungla poolt koostatud kogumik sisaldab lastekirjanduse raudvara, kust leiab luuletusi ja lugusid ettelugemiseks mudilastele ja koolieelikutele. Paljud lood on praeguste mudilaste isadele ja vanaisadele juba oma lapsepõlvest tuttavad.

Suurepärane kingitus lähenevaks isadepäevaks.

Vanu vahelugemisi

koostanud ja kommenteerinud Juhan Peegel
joonistanud Leo Lätti
kujundanud Jana Kindlam
kaas Tiina Alver
104 lk
kõva köide

"Vanu vahelugemisi" on valimik satiirilisi ja humoristlikke palu varasest eesti ajakirjandusest. Sama raamatu esmatrükk ilmus Loomingu Raamatukogu 1957. aasta 10. numbris pealkirjaga "Vanaisade vahelugemisi". Palad pärinevad järgnevatest väljaannetest.

O. W. Masing "Pühapäeva vahelugemised"

Otto Wilhelm Masing (1763—1832), ametilt kirikuõpetaja, oli oma aja silmapaistvaim eesti keele tundja ja eesti keele eluõiguste eest võitleja. Ta kirjutas artikleid eesti keelest, andis välja õpikuid, arstiteaduslikke brošüüre, populaarseid kalendrit, edendas rahvaharidust. Aastal 1818 üllitas ta populaarteadusliku lugemiku "Pühapäeva vahelugemised", mis oli kavandatud perioodilise väljaandena.

Fr. R. Kreutzwald "Maailm ja mõnda, mis seal sees leida on"

Friedrich Reinhold Kreutzwald (1803—1882) andis aastail 1848—1849 välja viis annet Eesti esimest illustreeritud populaarteaduslikku ajakirja "Maailm ja mõnda, mis seal sees leida on", mis sai populaarseks ka koolilugemikuna.

N. Fr. Russow "Tallinna kodaniku raamat oma sõpradele maale"

Nikolaus Friedrich Russow (1828—1906) tegutses Tallinnas ja Peterburis kroonametites. Krimmi sõja päevil hakkas Russow välja andma brošüüri "Tallinna kodaniku raamat oma sõpradele maale", mida ajavahemikus 1854—1857 ilmus kokku 12 vihikut. Väljaanne jutustas sõjasündmustest Krimmis ja ka Eesti ning Soome rannikul.

J. W. Jannsen "Pärnu Postimees"

Johann Woldemar Jannseni (1819—1890) poolt toimetatud "Perno Postimees ehk Näddalileht" nägi ilmavalgust 1857. aastal, pannes aluse järjepidevalt ilmuvale ajakirjandusele Eestis. Kuigi "Perno Postimehe" üldine suund oli äärmiselt truualamlik ning kõsterlikult moraliseeriv, leidub lehes piisavalt seda, mida võime tunnustada. "Perno Postimees" õpetas lugejaid orienteeruma välispoliitikas, tegi karskus- ja hariduspropagandat. Lehe küllaltki suure populaarsuse tingis eeskätt Jannseni lopsakas humoristlik stiil.

Koer on isiksus nagu sa isegi – oma iseloomu, harjumuste ja eelistustega. Foto raamatust

Kui vajad võrratut sõpra

Inimese parim sõber koer on saatnud meid ajast, mil elasime koo-
bastes. Loomade ergas haistmine juhtis jahimehi saagini. Külmadel öödel aitasid nad inimestega külj külje kõrval olles sooja hoida ja tänutäheks said koerad süüa inimeste toidujääke. Isegi surnud koer oli inimese teenistuses – tema nahast sai valmistada sooje riideid.

Ajapikku õppisid inimesed koerte seast välja valima tugevamaid, julgemaid ja vastupidavamaid isendeid ning nendelt järglasi saama. Umbes 10 000 aastat tagasi pandi sel kombel alus teadlikule tõuaretusele. Tänapäeval tuntakse maailmas umbkaudu 400 koeratõugu, kõik erineva väljanägemise ja iseloomuomadustega.

Kui olete kogu elu oma koerast ainult unistanud, kuid kõige lähem tutvus on siiani piirdunud jalutuskäikudega mõne sõbra koeraga, siis nüüd võib olla käes otsustamise hetk. Te vajate endalegi neljajalgset sõpra!

Otsekohe tekib terve hulk küsimusi, millele on mõistlik vastuseid otsida vastavatest käsiraamatutest ja internetilinkidelt. Äsjailmunud "Kui võtad koera. Algaja koeraomaniku käsiraamat" tõlge on kohandatud Eesti oludele, raamatu autor Ulla Barvefjord on ajakirjanik ja hea koertetundja, kelle sulest on ilmunud mitu praktilist käsiraamatut koertest ja kassidest.

Kõik vajalikud vastused tulevasele koeraomanikule

Kas võtta tõukoer või krants? Kas ema-
ne või isane? Millised on koera kasvatamisega seotud kulud? Kas koera

tuleb tingimata koolitada? Kuidas sobivad kokku koerad ja lapsed? Milline tõug sobib minu ja minu perega kõige rohkem? Kas tuleks valida kutsikas või täiskasvanud koer?

Kõigele neile ja paljudele muudelegi küsimustele saab asjatundlikud vastused kõnesolevast raamatust. Lisaks leiab siit kasulikke teadmisi sellestki, kuidas kõige paremini hoolitseda kutsika eest, kuidas õpetada teda väljas käima ja mil moel teha ta elu huvitavamaks talle tegevust andes.

Raamatus on ka põhiteave koera tervishoiu ja haiguste kohta, saab tutvuda olulisemate koeratõugudega ning teada, mida kujutavad endast koertenäitused ja -võistlused. Juttu on sellestki, kuidas koeraga reisida jmt. Kaante vahelt leiab ka vaimukaid nippe, näiteks kuidas õpetada oma koer kukeseeni otsima.

Juba esimeses peatükis esitatakse koerahuvilisele lugejale mõtlemisülesanne enne koera võtmist. Kaaluda tuleks mitmeid valikuid: mis on talle koera juures oluline ja millise elurütmiga peaks edaspidi arvestama; mida silmas pidada koera ostmise juures; kuidas tunda ära õige koerakasvataja, kuidas koju toodud kutsika elu mugavaks ja turvaliseks muuta, kuidas õpetamisega alustada jmt.

Koeraga reisile, seenele...

Tihti on kuulda, et koerapidaja ei saa ühel või teisel põhjusel oma neljajalgset sõpra reisile kaasa võtta. Tegelikult ei maksa seda peljata, sest suurem osa koeri lausa armastab autoga sõitmist, isegi nii palju, et nad hüppavad rõo-

muga sisse ükskõik millisesse autosse, kui ainult uks lahti on. Raamatus selgitatakse, kuidas auto ja koer sõiduks ette valmistada ja mida silmas pidada rongiga, lennukiga või paadiga sõitma minnes. Eraldi peatükk on koeraga välismaale reisimisest. Samast leiab ka juhtnööre seks puhuks, kui peate oma koera lühikeseks ajaks kellegi hoolde jätma. Tutvustatakse ka koerahotelli võimalusi.

Juttu tuleb ka sellest hetkest, kui tuleb oma vana hea sõbraga lõplikult hüvasti jätta.

Õeldakse, et kui vajad kaastunnet, siis vaata oma koera silmadesse ja sa saad kõik andeks, saad lohutust oma kurvale meelele või siis eelarvamuste armastuse ja kuuletumise osaliseks. Koerad on tõesti võrratud ja selles raamatus olevad toredad pildid koertest ei ole lihtsalt koerte pildid, vaid portreed tõelistest koeraisiksustest.

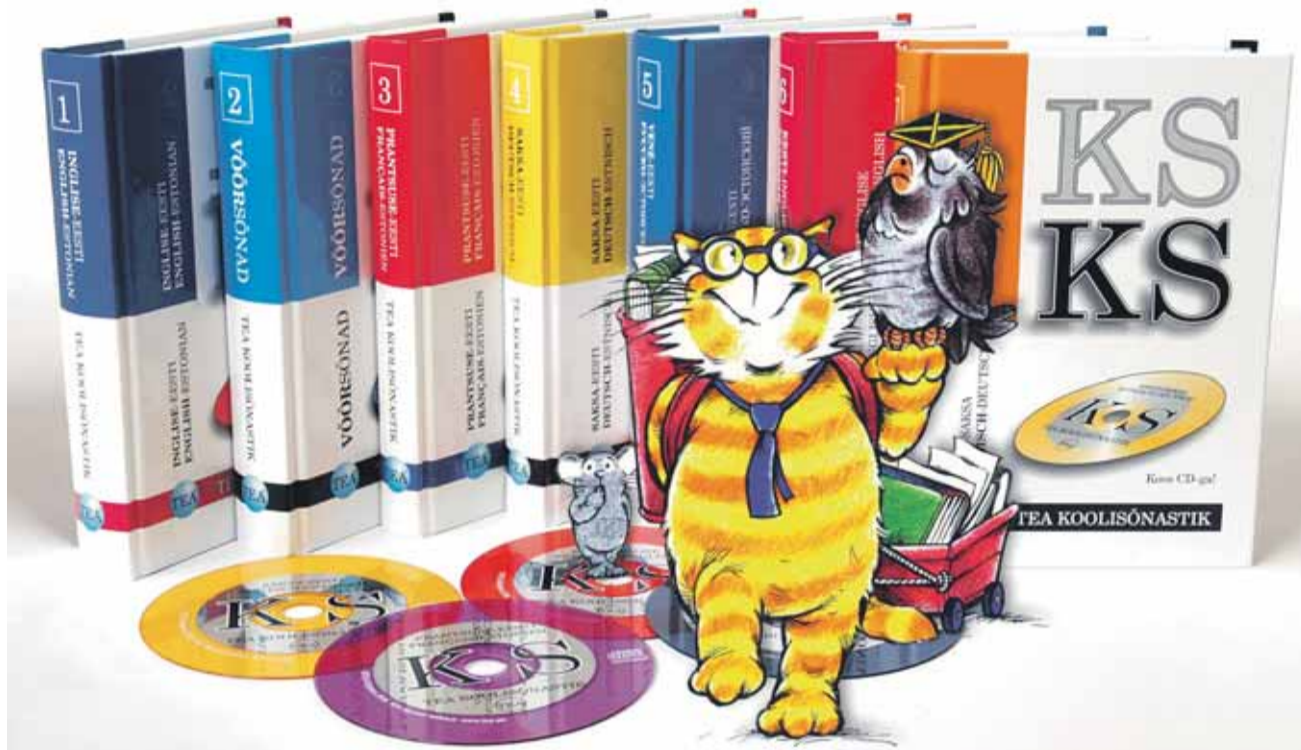
Väidetakse, et õnnelik koerakasvatus näeb välja umbes selline: 40% sõltub tõu valikust, 40% koera kasvatusest ja 20% koera individuaalsest psüühikast.

Kui võtad koera

Algaja koeraomaniku käsiraamat
Ulla Barvefjord
tõlkinud
Joosep Vimm
fotod Eivor Rasehorn
174 lk
kõva köide

TEA koolisõnastikud – praktikult praktikule

Joonistus Raivo Järvi, foto Kalev Tomingas

Ruth Mägi

TEA koolisõnastike sari on Eesti sõnaraamatute maastikul suhteliselt uus ja eriline. See sari kujutab endast täiesti uut sõnaraamatute põlvkonda nii oma sisult, vormilt kui ka kasutusvõimaluste poolest. Seni ilmunud koolilapsele mõeldud sõnastikud on oma nime saanud vaid seeläbi, et neis sisalduv sõnavara maht on väiksem ja justkui koolile sobivam.

Spetsiaalselt koolile

TEA koolisõnastike sõnavara on spetsiaalselt õpilase jaoks valitud ja koolis ka katsetatud. Sellest võtsid osa nii vastava võõrkeele õpetajad kui ka õpilased. Valiku põhimõte oli, et tegemist oleks sõnavaraga, millega õpilane koolitunnis, koduseid ülesandeid tehes ja

kodulugemise tundideks valmistudes kokku puutub. Teine valiku kriteerium oli sõna esinemissagedus. Koolisõnastikud sobivad kasutamiseks nii põhikoolile kui ka gümnaasiumiosale. Keskeltläbi on sõnastikes 15 000 märksõna.

Märksõnade juures tuuakse iga kord kõige põhilisem: esitatakse võõrkeelse sõnade hääldus ja grammatiline info, mille alla kuuluvad sõnade mitmuse ja ajavormide, võrrete jms moodustamine. Sõna tähenduse esitamisel on keskendatud põhilisemale, sõnade erialased ja kitsamad tähendused on neist sõnastikest välja jäänud. Iga tähenduse juurde on moodustatud näitelause või -fraas, mis illustreerib sõna kasutust kontekstis, eraldi tähelepanu on pööratud idioomidele.

Sõnavara rikastamise eesmärgil on toodud terve hulk antud märksõnaga moodustuvaid põhiväljendeid. Kõik

neutraalsest stiilist hälbivad keelendid on märgendatud, et õpilane keelt kasutades ei eksiks ja oskaks mitme esitatud stiilivarjundiga sõna vahel valida sobivaima. Sõnastikesse lisatud keelekommentaari keskenduvad sõna õigekirja ja kasutamise probleemidele, aitavad õpilasel näha veaohlikke kohti ning õpetavad, milliseid vigu vältida. Keelekommentaaris seostatakse erinevaid tähendusnüansse, luues nii keelekasutusest terviklikuma pildi.

Põhjalikud lisad

Lisaks sõnastikuosale on koolisõnastikes ka ulatuslik lisaosa, millesse kuuluvad olulisimad grammatika teemad, näiteks nimisõna mitmuse moodustamine, omadussõna võrdlemine, ebareeglipärased tegusõnad, ülevaade asesõnadest, numbrite ja kuupäevade kirjutamine, kirjanäidised, ülevaade

tähtsamatest pühadest jne. Lisaosa materjale saavad kasutada tundideks valmistumisel ka õpetajad. Lisaosasse kuulub ka põhiosa sõnavara kajastav temaatiline piltsõnastik. Piltsõnastikulist lahendust on kasutatud teatud teemade puhul, mis vajavad kompaktsemat meeldeajtmist, näiteks värvid, kellajaad, juur- ja puuviljad, loomad, riided, majapidamisse puutuv, maa-kaardid jms. Piltsõnastik on trükitud täisvärvilisena.

Õpilasesõbralik kujundus

TEA koolisõnastikud on spetsiaalselt koolilapse jaoks kujundatud. Sõnastikuosas kasutatud kahevärvitrükk aitab rõhutada olulist ning arendab sõnaraamatute kasutamise oskust. See endastmõistetavaks peetav oskus vajab siiski omandamist ja arendamist. Värvilise trüki abil õpib laps nägema märksõna ja sõnaartikli komponente ning seeläbi sõnastikust vajaminevat kergesti leidma. TEA koolisõnastike sisekaantel on sõnastike kasutamise õpetus, mille toel on õpilasel hea sõnastiku kasutamist harjutada ja õpetajal seda õpetada.

TEA koolisõnastike kasutamise oskus kulub edaspidi marjaks ära juba raskemate sõnaraamatute kasutamise juures, sest keel, milles TEA koolisõnastikud lapsega suhtlevad, on universaalne.

E-sõnastik – kiire ja mugav

Õppijal on võimalik valida, kas kasutada TEA koolisõnastikke raamatuna või hoopis e-sõnaraamatuna. Raamatu vahelt leiab kasutaja selle elektroonilise versiooni. E-koolisõnastik teeb tähenduste ja muu otsitava leidmise kiireks ja mugavaks. CD-ROM on asendamatu sõnaraamaste leidmisel ning sõnavara rikastamisel. E-sõnastik võimaldab kasutajal keelt õppides tekkinud märkusi ja kommentaare otse vastava sõna juurde lisada.

Kas TEAte?

Berlitz on maailma enimmüüdud reisi juhtide sari. TEA Kirjastuse kaudu jõuab see meie reisivõõrliikeni ka eesti keeles. Praeguseks on ilmunud 22 eri nimetust, nende hulgas nii riikide kui ka linnade reisi juhte.

Milliste riikide kohta on ilmunud rohkem kui üks reisi juht?

Vastus saatke TEA Kirjastusse meilitsi info@tea.ee või postiaadressil 10 118 Tallinn, Liivalaia 28.

Õigesti vastanute vahel loositakse 1. oktoobril välja TEA taskuentsüklopeedia. Võitjate nimed avaldatakse TEA koduleheküljel www.tea.ee.

Õige vastus augustikuu küsimusele: 2007. aastal on lugejateni jõudnud juba 28 000 TEA Kirjastuse lasteraamatut.

ilmunud

Triinu ja Taavi lood
Ellen Niit
illustreerinud
Valdek Alber
64 lk
kõva köide

Raamatusse "Triinu ja Taavi lood" on uues kuues koondataud kõik jutud Triinust ja Taavist. Lugeja kohtub torede sõbraliku perega, kus kirjaniku eriline tähelepanu on pööratud kaksikutele Triinule ja Taavile.

Lugeja saab tuttavaks ka kõigi teiste pereliikmete suhete ja igapäevategevustega, milles on lustakust ja mõnikord vigurlikkust, kuid üle kõige siiski kodusoost.

Õis koos okkaga
Heino Väli
illustreerinud
Tiina Reinsalu
128 lk
kõva köide

"Õis koos okkaga" on Heino Väli jutude valikkogu. Enamikus lugudes on tegemist millegi olulisega, mis toimub noore inimese sees, kuigi väljastpoolt vaadatuna nagu midagi erist ei juhtugi. Kuid on ka erandeid. Loos "Kolumbuse maa Kolumbus" on kuhjaga põnevust ja seiklusi.

Raamat algab esimest korda ilmuva jutuga kass Ramapurast, kes oli oluline tegelane kirjaniku elus, sest Heino Väli pidas kassirahvast eriti lugu.

Kus on kodu?
Tiia Toomet
illustreerinud
Kadri Ilves
48 lk
kõva köide

Tiia Toometi uus jutt räägib karupojast, kes istub metsaserval ja nutab, sest ta ei oska koju minna. Talle tulevad appi teed juhutama kass, kutsikas ja tüdruk. Metsas ühinevad nendega ka siilipoeg, rebasepoeg, mägrapoe ja jänespoeg. Üheskoos leitaksegi karuema lõpuks üles, aga kus on karupoja abistajate kodutee?

Kipsadi-kõpsadi kooliteed

Koolilapse ranits teeb kadedaks isegi postiljoni. Kunstnik Maarja Vannas

Olivia Saar

...Näe, koolijütse, värskeid koolijütse on äkki valmis saanud terve sülem!

Nende Ellen Niidu luulericadega algab kogumik "Kõik, kõik on uus septembrikuus", kuhu koondatud luuletuste autorid on Heljo Mänd, Ira Lember, Heiki Vilep, Olivia Saar, Kersti Merilaas, Kalju Kangur, Uno Leies ja Henno Käo.

See sügiskuldsetes toonides luuleraamat on tore lugemine kooliteel esimesi samme astuvale lapsele, aga ka kooliga juba sõprussuhteid sõlminud õpilasele.

Koolikogumikust leiame esimese koolipäeva põnev-ärevaaid meeleolusid ning koolielu tõsisemaid kui ka lustakamaid hetki.

Nii kõpsutab lugeja koos uute tant-sima kippuvate kingadega kooliteel ega mõista, miks need nii hullupööra tantsida tahavad ning imestab, miks vihikud ja pliiatsid koolikotis rõõmsalt kukerpallitama kukuvad.

Kuid on ka selliseid luulepilte, kus klassi lae alla koguneb musti pilvi ning algab äge kahesadu.

Kõik, kõik on uus septembrikuus
luulekogumik
illustreerinud
Maarja Vannas
48 lk
kõva köide

ilmunud

Raplamaa mõisad ja mõisnikud
Alo Särg
240 lk
köva köide

Rikkalikult illustreeritud ülevaade kõikide teadaolevate nüüdse Raplamaa aladel asunud rüütlimõisate ajaloost ja tänapäevast alates nende esmamainimisest. Raamatus räägitakse ka käsitleva piirkonna mõisatega seotud tuntumatest baltisaksa aadlikest. Lisaks rüütlimõisate register kihelkonniti ja isikunimed register.

Vana Tartu: ehitised ja inimesed
Piltpostkaarte
Sven Karjahärmi kogust koostanud
Toomas Karjahärm
144 lk
köva köide
ümbrispaaber

Selles albumis on pühendatud enam tähelepanu Tartule kui linnale selle panoraamvaadete, tänavate ja parkide, jõesadama ja raudteejaama, sildade ja monumentide, maaliliste looduspiltide ja inimestega.

Kõige rohkem on albumis pilt ajaloolisest kesklinnast (Toomemägi, Raekoja plats, ülikool), kus paiknevad kõige väärtuslikuma arhitektuuriga hooned. Tekstid on eesti, inglise ja soome keeles.

Praktiline kulinaaria
koostajad
Sirje Rekkor,
Anne Kersna,
Maire Merits
384 lk
kammköide
teine,
täiendatud
ja parandatud trükk

Käsiraamatusse on koondatud arvukalt testitud ja töökindlaid retsepte, mis sobivad kasutamiseks õppe- ja professionaalsetes köökides, aga ka kodus.

Lisaks olulised artiklid teemadel nagu tööturvalisus, esmaabi õnnetusjuhtumite korral, köögitoövahendid ja köögitoo korraldamine.

Eelkõige on raamat on mõeldud kasutamiseks toitlustuse, teeninduse ja hotelliala õppijatele.

grammatika.ru
Ilana Faiman
184 lk
kammköide

Inglise Kolledži vene keele õpetaja koostatud praktiline töövihik eesti õppekeele koolide õppuritele.

Kogumik käsitleb eesti õpilastele üht raskemini omandatavat vene keele grammatika valdkonda – käändeid.

Lahing Lesnaja all 1708. aastal, milles osalesid Saaremaa maapataljon ja maatragunieskadron, Liivimaa aadlilipkond ning mitu eestlastest ja lätlastest moodustatud väeosa. Illustratsioon raamatust

Vanast heast rootsi ajast ajaloolase pilguga

Kalle Kroon
autor

Kirjutada Eesti ala rootsi aja viimaste aastakümnete sotsiaalpoliitilistest ja militaarsest küsimustest ei ole kerge ülesanne. Ühest küljest on see eesti rahva mälus vaat et mütolooiliseks kujunenud ajajärk justkui hästi tuntud. Kui aga läheneda kuningate Karl XI ja Karl XII ajal Eesti- ja Liivimaa ühiskonnas toimunule uurija pilguga, võib tõdeda, et tegu on ühe kõige keerulisema ainesega Eesti ajaloos üldse. Suured raskused ootavad uurijat eriti siis, kui vaatluse alla võetakse pärisorjuse kaotamine koos eestlaste teenimisega Rootsi armee Põhjasõja ajal.

Karl XI – pärisorjuse kaotamine ei jäänud vaid paberile

Rootsis on Karl XI valitsusajaga suhtunud kui revolutsioonilisse ajajärku. Milles see seisnes? Ajaloolane Alf Åberg on leidnud, et selle valitseja ajal astus Rootsi ühiskond uusaega. Terve rida Karl XI reforme ja riiklikke ümberkorraldusi jäid püsima paarisajaks aastaks. Kuis aga Eestis? Enim diskuteerimisainet on pakkunud muudatused taluraha olukorras suure riigimõisate tagasivõtmise tõttu ja hüpotees, et talurahas vabastati Karl XI ajal pärisorjusest. Kui seni leiti, et need olid vaid kuninga plaanid, siis 1996. aastal astus Väli-Eesti professor Aleksander Loit avalikkuse ette väitega, et kuninga ideed ei jäänud üksnes plaanideks, vaid et põhimõtteliselt ta ka realiseeris need. Seejuures toetus Loit kahele kuninga poolt kohalikele võimuesindajatele saadetud kirjale. Viimased leiavad minu raamatus allikapublikatsioonide ja täielike tõlgetena avaldamist Eestis esmakordselt.

Oma raamatus tuginedes sünteesile – püüan näha seda, kuivõrd eelnevalt

teisenenud ühiskondlikes oludes hakkasid eestlastest adralalupoegade võimalused armee teenimiseks järk-järgult suurenema. Kuningas andis oma kirjade kaudu talupoegadele kaks vaba valiku võimalust: kas leida endale uus tegevusala haridusvallas (B. G. Forseliuse nimega seotud talurahvakoolid olid selle aluseks) või astuda armee. Elukutse vabam (m) valik on kindlasti üks isikliku vabaduse tunnuseid. Samas on ilmne, et eelpoolnimetatud kirjades esitatud kuninga nägemus vabadusest erines veel tunduvalt 18. sajandi lõpu – 19. sajandi alguse pärisorjuse kaotamise laine harjal esitatud vaatest, olles oma iseloomult piiratum. Nii oli see ka Taanis kuningas Frederik IV ajal.

Talumehed Rootsi väeteenistuses

Peale õiguse vabatahtlikult armeeteenistusse astuda oli talupoegadel kui kuninga alamatel ka kohustus astuda kroonu kutsel Rootsi armee tegevteenistusse. Nii oli see alates 1701. aastast. Loodi rahvuslikud väeosad, mis ajalookirjanduses kannavad valdavalt nime "maamiilits". Tegemise ei olnud siiski mitte ajutise maakaitsevägega selle tavavormis, vaid varajase sundusliku väeteenistusse võtmise vormiga, mille abil värvati mehi eesti adralaludest Rootsi alalise tegevteenistusse. Väeosad olid alalised, neid täiendkomplekteeriti nende värbamispiirkondadest põhimõtteliselt igal aastal. Kuni võimalik, said need väeosad oma varustuse, ülalpidamise ja palga taludest.

Talupoegade koormiste kohta käivate allikate võrdlusest rahu ja sõja ajal ilmneb, kuidas raha osakaal maksudes drastiliselt tõusis. See, et pärast 1695.–1697. aasta ränka näljahäda ja Põhjasõja alguse rüüstamisi sõdurite selline ülalpidamine talupoegade arvelt üldse võimalik oli, sunnib korrigeerima seniseid seisukohti Suure Nälja raskuse ja mõju kohta. Võib arvata, et näljasur-

ma saagiks langes põhiliselt vaesem, maata ja palgatööst elatuv elanikekiht, talupoegade keskklass, majanduslikult kandvam põhiosa aga suutis sellest välja tulla.

Põhjasõja edenedes, maksu- ja värbamisbaasi ahenedes eesti ja läti reakoosseisuga üksuseid liideti, kuid vähemalt Harjumaa maarügement seati kindlalt alalisele jalale.

Eestlaste ja lätlaste sõjatee ulatus kaugele

Veelgi uuem nähtus oli 1706. aastal loodud Tallinna alaline garnisonipataljon staabimajor C. J. von Hüene juhtimisel. Tegemise oli seni teadaolevalt üldse esimese rootsiaegse Tallinna alalise garnisoniväeosaga. Selles teeninud sõdurid olid eranditult eestlased. Nii oli see ka Tartu-Emajõe-Peipsi laevastikus ning paljudes värvatud väeosades nii kodumaal, selle piiride vahetus läheduses (näiteks Põhja- ja Ingerimaal) kui ka kaugemal. Eestlastest ja lätlastest väeosade võitlusvõime oli arusaadavalt erinev ja kõikuva tasemega, kuid pikemat aega tegutsenud, väljaõpetatud ja paremini varustatud üksused paistsid korduvalt silma, näiteks Tartu kaitsmisel 1704. aastal. Talupoegade väkkevõtt ja põhimõtteliselt piiramatult kasutus armee tarbeks on vaadeldav kui märk pärisorjuse puudumisest Eesti- ja Liivimaa Rootsi aja lõpul.

Eestlaste ja lätlaste sõjatee ulatus kaugele – sama kaugele kui Karl XII juhitud peaarmee. Kaugel väljaspool Rootsi riigi piire võitles Saaremaa pataljon, mis osales Lesnaja lahingus 1708. aastal ja mille riismed jõudsid esimeste väeosade hulgas alustama ka lahingut Poltaava all 1709. aastal. Poltaava lahingus võitlesid näiteks ka eestlastest ohvitserid Thomas ja Johan Jöerist, neist esimene oli kuninglikus pearmees ja teistes selle lähedal tegutses väeosades teeninud juba 1700. aastast alates.

Eestlastest ohvitseride leidus teisigi. Arusaadavalt lakkasid eesti ja läti reakoosseisuga rügemendid ja pataljonid olemast pärast Poltaava katastroofi ning Eesti- ja Liivimaa kapituleerumist Vene vägedele 1710. aastal. Osa mehi ootas seejärel pikk Vene vangipõli, millest viimased naasesid alles 1722.–1723. aastal.

Raamat valmis koostöös rootsi ajaloolastega

Minu raamat valmis pika uurimistöö viljana eeskätt Rootsi arhiividest leitud materjalide põhjal. Rida-realt olen läbi käinud seni kasutamata arhiividokumente, olen istunud palju tunde koos juhtivate rootsi sõjaajaloolastega, et analüüsida ja lahti mõistatada võtmedokumente, nagu kuningas Karl XII projekt ja korraldus väkkevõtuks 1701. aastast jmt.

Ümberhindamist on leidnud ka mitmed mõisted, mida senises eesti ajalookirjanduses on kas liiga üheselt tõlgendatud või adekvaatselt vaatlumata jäetud, nagu "maamiilits" või "üleskirjutus" kui konskriptsioonivorm väkkevõtuks. Lisatud on illustreerivad materjale, mida seni Eestis avaldatud ei ole. Raamatu lõpetavad ulatuslikud lisad dokumentide, statistilise materjali jmt näol.

Kolme lövi ja greifi all Põhjasõjas
Eestlased ja lätlased Rootsi armee, nähtuna sotsiaalmajanduslike muutuste taustal 17. sajandi lõpul – 18. sajandi alguses
Kalle Kroon
456 lk
köva köide